

DAGENS NYHETER

Avtalet EU-Turkiet hänger på allt skörare tråd

PUBLICERAD 2016-05-23

Flyktingavtalet EU–Turkiet framställs som så politiskt viktigt att det måste räddas. Men enligt bedömare kommer det instabila avtalet att kantas av ständiga kriser och kan spricka. Skälen finns i så fall på båda sidor. EU kan behöva en ”plan B”.

Anders Bolling

Under den massiva strömmen av människor på flykt över Egeiska havet i höstas gjorde EU upp med Turkiet om miljardersättning i utbyte mot skarpare kontroll av gränsen mot Grekland.

I mars drev Tysklands förbundskansler Angela Merkel igenom ett mer långtgående avtal: För varje flykting som illegalt kommer in EU från Turkiet ska en skickas tillbaka. Dealen sockrades med ett löfte till Turkiet om visumfrihet till EU om landet uppfyller ett antal villkor.

Bakgrunden var EU-ländernas totala politiska låsning i flyktingkrisen och oförmågan att enas om att fördela asylsökande mellan varandra och gemensamt stärka den yttre gränsen.

Uppgårelsen Bryssel–Ankara ser på marken ut att ha uppfyllt sitt akuta syfte. Antalet flyktingar från Turkiet till Grekland var i april en tjugondel av antalet i januari.

Läs också: [Nya känsliga frågor när Merkel besöker Turkiet](#)

Men det är en mycket asymmetrisk överenskommelse mellan 28 demokratier och en regional stormakt som rör sig alltmer i auktoritär riktning.

– För att avtalet ska fungera långsiktigt måste parterna vara någorlunda nära varandra, de måste ha någorlunda lika syn på hur en stat fungerar, säger den svensk-turkiska forskaren och Turkietskännaren Halil Karaveli. EU-sidan måste ”blunda hårt för de moraliska problemen”, konstaterar Karaveli.

Från människorättshåll ifrågasätts exempelvis allvarligt om det är tillräckligt rättssäkert att skicka tillbaka flyktingar till Turkiet.

Och i fredags [fattades ett beslut](#) i det turkiska parlamentet som flyttade landet närmare ett demokratiskt haveri: Den parlamentariska immuniteten upphävdes, ett beslut som öppnar för åtal mot oppositionella kurdiska ledamöter i den lagstiftande församlingen.

EU-parlamentets talman, socialdemokraten Martin Schulz, blundade inte hårdare än att han kritiserade beslutet i skarpa ordalag. Omröstningen är ”ett slag mot turkisk demokrati och politisk frihet”, [skrev Schulz på Twitter](#) och konstaterade att ”gapet mot europeiska normer och värderingar vidgas”.

Schulz har tidigare sagt att turkarna ska få sin visumfrihet när de uppfyllt alla EU:s krav. Planen var att reselättnaderna skulle kunna genomföras i juni, men för en dryg vecka sedan [enades EU-kommissionen och EU-parlamentet](#) om att skjuta fram det till oktober. Detta köpte Turkiets president Recep Tayyip Erdogan, om än motvilligt. Ett av kraven, som ännu återstår att möta, är att Turkiet ska harmonisera sina anti-terrorlagar med EU:s. Detta har Erdogan avfärdat som otänkbart.

En hög företrädare för AKP och tidigare rådgivare till Erdogan, Burhan Kuzu, [hotade nyligen](#) med att Turkiet kommer att öppna portarna för flyktingar igen om inte EU kommer fram till ”rätt beslut” i visumfrågan.

Det är också var Halil Karavelis källor i Ankara säger kommer att hända. Frågan är var EU:s smärtgräns går.

Det finns europeiska experter som sågat avtalet från början.

”Ju förr EU-ledarna inser att det inte är någon mirakelkur, desto snabbare kan de gå tillbaka till ruta ett och leta efter bättre lösningar”, [skrev Camino Mortera-Martinez](#) på tankesmedjan Centre for European Reform i slutet av mars.

Solon Arditis, chef för Eurasyllum, en organisation för migrationsforskning, [hoppas också på en ”plan B”](#) för EU. Ett sprucket avtal skulle visserligen chocka och förvirra i Bryssel men samtidigt tvinga tidigare hårdnackade medlemsländer tillbaka till

förhandlingsbordet, tror han. I synnerhet som en nygammal flyktingfront snart tros öppnas från Libyen i söder.

Arditis gissar att en återupptagen europeisk flyktingförhandling kommer att innehålla omfördelning också till länder utanför unionen, som USA, Kanada, Australien och oljestater vid Persiska viken. En sådan idé ska diskuteras under det humanitära toppmöte i FN:s regi som på måndagen öppnar i Istanbul.

Halil Karaveli tror för sin del inte att avtalet kommer att falla ihop. Men han tror att det kommer att kantas av ständigt nya kriser, eftersom det är så instabilt.

– Erdogan tycker att han har övertaget och kan pressa EU. Det finns en asymmetri här, säger Karaveli.

Samtidigt har Turkiet ett stort behov av legitimitet.

– Avtalet fungerar som Turkiets bästa internationella skydd i ett läge där de avvecklar sin demokrati.

Enligt Karaveli har turkarna ingen plan för hur man praktiskt ska hantera omfördelningen av flyktingar enligt överenskommelsen, och de har inte gjort någon bedömning av vilka behov flyktingarna har.

– EU vill inte bara slänga in pengarna i ett svart hål utan betala via internationella biståndsorganisationer, men det säger Turkiet nej till. De vill ha in pengarna i sin statskassa.

Om nu EU till slut säger ifrån, mjuknar Turkiet då?

– Nej. Då går Turkiet sin egen väg. Att krossa den kurdiska gerillan och få bort hela den kurdiska politiska utmaningen är ett nationellt projekt. De mjuknar inte i kurdfrågan för att vara väl sedda i Europa.

– EU:s misstag är att de läser Turkiet fel. De tror att allt handlar om Erdogan. Men hela statsapparaten står bakom detta, säger Halil Karaveli.